

ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE

Палюх А.Я., д.ю.н., доцент,

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Шелудяков Р.С., к.ю.н., доцент,

доцент кафедри конституційного, міжнародного та приватного права

Криворізький факультет Національного університету «Одеська юридична академія»

Іваненко Р.О., старший науковий співробітник

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз

У статті визначено значення інтелектуальної власності для економіки країни під час воєнного стану, адже лише забезпечення надійного тилового економічного фронту є запорукою стійкості держави у цей складний період. Встановлено функції, які виконують права інтелектуальної власності. Структуровано хронології реформування законодавчої бази у сфері інтелектуальної власності у довоєнний період, деталізовано кожен із прийнятих законодавчих документів. Досліджено проблеми, з якими стикнувся апарат державного управління у перші дні повномасштабної війни. Визначено порядок діяльності та функції Національного органу інтелектуальної власності в особі Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) на початку запровадження воєнного стану, а також встановлено терміни повернення до звичного порядку його функціонування.

Авторами деталізовано необхідність прийняття та сфери регулювання Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України». Розглянуто умови, на основі яких воєнний стан, як форс-мажорна обставина, не може слугувати причиною для призупинення виконання зобов'язань у сфері інтелектуальної власності без прийняття спеціального нормативно-правового акту. Визначено ключовий недолік зазначеного Закону, який полягає у затягуванні процесу видачі охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності.

Окрім того у статті відмічається посилення євроінтеграційних процесів у сфері інтелектуальної власності шляхом оновлення нормативно-правової бази у відповідності до міжнародних стандартів. Авторами проаналізовано прийняття вузькоспеціалізованих нормативно-правових актів, які націлені на регулювання поширення символіки російського вторгнення, а також встановлення квот на українськомовний контент під час теле та радіомовлення. Автори статті дійшли висновків, що попри вкрай складні умови в різних сферах життя суспільства під час воєнного стану, спільними зусиллями державних органів законодавчої та виконавчої влади вдалось забезпечити належне дотримання прав інтелектуальної власності. Проте відкритим залишається питання регламентації виконання зобов'язань щодо об'єктів інтелектуальної власності у післявоєнний період.

Ключові слова: права, інтелектуальна власність, нормативно-правова база, Укрпатент, ліцензія, зобов'язання.

The article defines the importance of intellectual property for the country's economy during martial law, because only the provision of a reliable rear economic front is a guarantee of the stability of the state in this difficult period. Functions that fulfill intellectual property rights have been established. The chronology of the reform of the legislative framework in the field of intellectual property in the pre-war period is structured, each of the adopted laws is detailed. The problems faced by the state administration apparatus in the first days of the full-scale war were studied. The order of activity and functions of the National Intellectual Property Body in the person of the State Enterprise «Ukrainian Institute of Intellectual Property» (Ukrainian patent) at the beginning of the introduction of martial law were defined, as well as the deadlines for returning to the usual order of its functioning.

The authors detailed the need for adoption and the scope of regulation of the Law of Ukraine «On the Protection of the Interests of Individuals in the Field of Intellectual Property During the Martial Law Introduced in Connection with the Armed Aggression of the Russian Federation against Ukraine.» The conditions on the basis of which the state of war, as a force majeure circumstance, cannot serve as a reason for suspending the fulfillment of obligations in the field of intellectual property without the adoption of a special normative legal act have been considered. The key shortcoming of the said Law was determined, which is the delay in the process of issuing protective documents for objects of intellectual property rights.

In addition, the article notes the strengthening of the Euro integration processes in the field of intellectual property by updating the legal framework in accordance with international standards. The authors analyzed the adoption of highly specialized legal acts aimed at regulating the spread of symbols of the Russian invasion, as well as establishing quotas for Ukrainian-language content during TV and radio broadcasting. The authors of the article came to the conclusion that despite extremely difficult conditions in various spheres of social life during the martial law, the joint efforts of state bodies of legislative and executive power managed to ensure proper observance of intellectual property rights. However, the issue of regulating the fulfillment of obligations regarding intellectual property objects in the post-war period remains open.

Key words: rights, intellectual property, legal framework, Ukrainian patent, license, obligations.

Постановка проблеми. Вже більше року Україна мужньо та героїчно бореться проти агресії держави-окупанта. Життя всіх українців поділилося на до та після. Проте, незважаючи на надзвичайну складну ситуацію, українці об'єдналися та разом забезпечують не лише оборонний, а й тилловий фронт для швидкого наближення нашої перемоги. Найбільш вагомою часткою тилового фронту є економіка країни, яка формується із різних напрямків економічної діяльності.

Новітній цивілізаційний прогрес високо розвинутих країн зумовлюється посиленням ролі результатів інтелектуальної діяльності у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Рівень економіки високотехнологічних держав свідчить про те, що базовим чинником інноваційного

розвитку є об'єкти права інтелектуальної власності (ІВ). Більше того, незважаючи на загальний спад економіки України, саме галузь інформаційних технологій є однією із тих, які забезпечують наповнення вітчизняного державного бюджету в умовах воєнного стану. З урахуванням цього вагомого значення набуває необхідність належного правового регулювання галузі інтелектуальної власності. На жаль, початок війни значно сколихнув звичні процеси і у правовому забезпеченні цієї сфери. Так, більшість бізнес-процесів було поставлено на вимушену паузу, через що у суб'єктів володіння правами інтелектуальної власності закономірно постало питання: як підтримувати чинність об'єктів інтелектуальної власності, чи потрібно сплачувати додаткові державні збори у випадку пропуску

термінів підтримки чинності або продовження наявних прав на об'єкти права інтелектуальної власності тощо. Відтак, необхідність пошуку відповіді на питання з приводу правового регулювання інтелектуальної власності в умовах воєнного часу набуває значної актуальності.

Аналіз останніх досліджень. Висвітленню правових аспектів охорони інтелектуальної власності в Україні присвячено багато напрацювань вітчизняних науковців, практиків, юристів, профільних експертів, зокрема: Андрощука Г., Харитонові О., Капіци О., Якубівського І. Частина фахівців у сфері інтелектуальної власності наголошувала на необхідності оновлення чинної правової бази ще в довоєнний час, а саме: Мироненко Н., Орлюк О., Дорошенко О. та ін. Останні новації у функціонуванні права інтелектуальної власності в Україні було висвітлено у публікаціях Потоцького М., Галупова Л., Ковалю І., Козинця А. тощо. Проте, не применшуючи вклад зазначених авторів, вважаємо, що функціонування права інтелектуальної власності в умовах воєнного стану провокує собою багато суперечностей та неточностей, які потребують додаткового дослідження та висвітлення.

Мета статті – визначити та висвітлити особливості функціонування права інтелектуальної власності в Україні в умовах воєнного стану, а також визначити напрямки вирішення проблемних ситуацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Права інтелектуальної власності з позиції розгляду їх як нормативно-правового утворення, покликані регулювати широке коло суспільних відносин щодо створення та використання нових результатів інтелектуальної діяльності, повністю відповідати вимогам та загрозам середовища, в якому вони діють, а також забезпечувати вирішення передових завдань по відновленню економіки країни. Для забезпечення вищевказаного, ще у довоєнний час, відбулось проведення ґрунтовної роботи щодо оновлення спеціалізованої законодавчої бази у сфері інтелектуальної власності, вжито заходи для підтримки укорінення європейських підходів до регулювання відносин щодо охорони результатів творчої діяльності та проведено масштабні інфраструктурні перетворення у цьому ж напрямку.

Хронологія зміни нормативно-правової бази щодо регулювання інтелектуальної власності протягом останніх декількох років виглядає такою, яка представлена у табл. 1.

Перші два нормативно-правових акти, наведені в таблиці 1 суттєво реформували діючі норми у сфері охорони об'єктів авторського права та суміжних прав. Зі свого боку Закон №111-IX змінив діючий з 1997 року Закон «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», а Закон №123-IX змінив Закон «Про охорону прав на зазначення походження товарів». Два закони, які були прийняті у липні 2020 року, оновили законодавство про охорону прав на винаходи, корисні моделі, промислові

зразки та торговельні марки, а також привели його до відповідності із європейськими стандартами регламентації прав промислової власності.

Окрім вищезазначених нормативно-правових актів станом на початок 2022 року на розгляді Верховної Ради України перебувала низка законопроектів, які мали на меті здійснити тотальне перетворення діючого порядку охорони об'єктів авторського права та суміжних прав, а також посилити захист авторських прав від піратства та інших порушень у сфері інтелектуальної власності. Проте, запровадження Указом Президента України від 24 лютого 2022 року воєнного стану поставило цей процес на тривалий період на паузу, перенісши фокус на більш нагальні проблеми, серед яких реалізація та захист прав суб'єктів інтелектуальної власності.

Одним із таких нормативно-правових документів є проєкт Закону України «Про авторське право і суміжні права». Після тривалої паузи у розгляді вказаного законопроекту у червні 2022 року процес було продовжено. Остаточо Закон був прийнятий 1 грудня 2022 року [2]. Основною метою його прийняття є реформування системи охорони об'єктів авторського права, шляхом посилення їх захисту від піратства та інших порушень прав інтелектуальної власності.

В перші дні повномасштабного вторгнення весь державний апарат знаходився у стані невизначеності щодо подальших напрямків його роботи. Закономірно, що й робота регуляторних органів у сфері інтелектуальної власності була на деякий час дезорієнтована до моменту надання подальших розпоряджень, хоча фактично вона не припинялась ні на день. Так, Національний орган інтелектуальної власності в особі Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент), з перших днів повномасштабного вторгнення продовжував свою роботу щодо забезпечення державної реєстрації авторських прав і договорів, якими оформляється право автора на твір, узаконення прав на торговельні марки, промислові зразки, винаходи, корисні моделі, географічні зазначення [3]. Для забезпечення функціонування механізму правового захисту інтелектуальної власності у безперервному режимі 4 березня 2022 року на офіційному сайті Укрпатенту було висвітлено інформацію щодо режиму діяльності Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності у воєнний час. Цим повідомленням оголошувалось, що через значну загрозу життю та здоров'ю населення країни розгляд заперечень, у тому числі шляхом проведення відео конференцій, припиняється на невизначений час. Всі клопотання учасників процесу розглядалися лише у письмовому порядку на основі наданих матеріалів [4]. Повернення до звичного порядку розгляду апеляційних процесів відбулось вже з 30 червня 2022 року, про що на офіційному сайті було розміщено додаткове повідомлення.

Таблиця 1

Хронологія реформування нормативно-правової бази щодо регулювання інтелектуальної власності

Номер та дата нормативного документу	Назва нормативно-правового акту
Закон України №20 від 23.03.2017	«Про державну підтримку кінематографії в Україні»
Закон України №32 від 15.05.2018	«Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав»
Закон України №111-IX від 19.09.2019	«Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів»
Закон України №123-IX від 20.09.2019	«Про правову охорону географічних зазначень»
Закон України №51 від 21.07.2020	«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями»
Закон України №52 від 21.07.2020	«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства»

Джерело: розроблено авторами на основі [1].

У той же час в перші тижні після запровадження воєнного стану існувала проблема реалізації та захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності. Задля її вирішення 1 квітня 2022 року було прийнято Закон України № 2174-IX «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України». Згідно із пояснювальною запискою до цього Закону, необхідність його прийняття спричинена необхідністю створити правові механізми захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності, а також не допустити втрати прав на об'єкти інтелектуальної власності у період воєнного стану, так як на державу покладається обов'язок мінімізації впливу негативних факторів та наслідків запровадження воєнного стану на громадян [5].

Законом № 2174-IX передбачається, що починаючи з 24 лютого 2022 року (дня запровадження воєнного стану) зупиняються строки для вчинення дій, щодо охорони прав інтелектуальної власності, а також строки процедур набуття таких прав, які визначались рядом законів, які регулюють відокремлені види об'єктів інтелектуальної власності (промислові зразки, знаки для товарів та послуг, напівпровідникові вироби, винаходи та корисні моделі, географічні позначення тощо). Перебіг цих строків продовжуватиметься з дня, наступного за днем припинення чи скасування правового режиму воєнного стану, проте з урахуванням того періоду, який пройшов до моменту їх зупинення [5].

Окрім того, всі необхідні заяви, клопотання, заперечення та відповіді, подача яких визначається відповідними профільними законами, можуть бути подані протягом 90 календарних днів після скасування або припинення воєнного стану, без потреби сплати додаткових зборів за поновлення, подовження термінів [5].

Поруч із цим, вищевказаним законом визначається, що правила зупинки перебігу строків не спричиняють зупинку дії свідоцтв та патентів, якими закріплюються права інтелектуальної власності. Більше того, на час воєнного стану визначені законодавством права інтелектуальної власності продовжують діяти і використовуються суб'єктами права інтелектуальної власності у повному об'ємі.

Таким чином, прийняття Закону № 2174-IX дозволило забезпечити вирішення наявних проблем щодо перебігу строків для вчинення дій, пов'язаних із охороною права інтелектуальної власності, що після запровадження воєнного стану викликало найбільше занепокоєння у власників прав на об'єкти інтелектуальної власності.

З іншого боку, оцінка положень вищезазначеного Закону, у частині пересічних споживачів, формує питання щодо доцільності його прийняття, адже в умовах війни, на їхню думку, інтелектуальна власність не повинна бути пріоритетною, а введення воєнного стану, саме по собі, вже є достатнім для зупинки виконання відповідних зобов'язань. Проте така думка, якщо її застосовувати саме до сфери інтелектуальної власності, є хибною. Пропонуємо розглянути детальніше чому.

Так, на офіційному сайті Торгово-промислової палати України листом від 28 лютого 2022 року підтверджено те, що введення воєнного стану є форс-мажорними обставинами. Зі свого боку, форс-мажорні обставини є підставою для призупинення виконання зобов'язань. Проте, це актуально лише у випадку приватно-правових відносин між суб'єктами господарювання та суб'єктами господарювання і державою. У випадку відносин набуття та оформлення прав на об'єкти інтелектуальної власності форс-мажорні обставини не можуть слугувати підставою порушення термінів виконання правових дій (подання заяв, заперечень, сплата фінансових зобов'язань перед державою тощо), так як сфера інтелектуальної власності регулюється виключно законом та носить публічно-пра-

вовий характер. З цього випливає, що у таких відносинах запровадження воєнного стану не є підставою для невиконання учасниками своїх обов'язків. Саме для вирішення зазначеної проблеми і прийнято Закон № 2174-IX [1].

У той же час, незважаючи на суттєві позитивні аспекти прийняття зазначеного Закону, йому притаманний і ряд недоліків. Найбільш вагомим із них є затягування процесу видачі охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності, стосовно яких раніше було подано заперечення. Так, згідно із Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» будь-яка особа у трьохмісячний термін з дати публікації відомостей про заявку має право подати до Національного органу інтелектуальної власності обґрунтоване заперечення проти такої заявки щодо невідповідності наведеного в ній позначення вимогам для надання правової охорони. У випадку коли Національний орган інтелектуальної власності все таки приймає позитивне рішення про реєстрацію торговельної марки для всіх або частини товарів та послуг, описаних в заявці, процес її кінцевого розгляду зупиняється на два місяці. Цей строк надається особі, яка подала заперечення для подальшого оскарження заявки. І ось в цей момент, ми можемо відстежити негативну сторону прийняття Закону №2174-IX, яким зупиняються всі строки для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, у тому числі строків подання заперечення проти заявки та термінів оскарження рішення Укрпатенту по заявці. Таким чином, заявник, попри сплату всіх необхідних зборів та отримання позитивного рішення по заявці на реєстрацію марки, при наявності хоча б одного поданого заперечення, не матиме змогу отримати свідоцтво та повноцінно реалізувати свої права у сфері інтелектуальної власності протягом всього терміну діє воєнного стану. Наразі описана проблема так і не була вирішена.

Наслідуючи європейську спрямованість подальшого розвитку України сфера інтелектуальної власності також підлягала реформуванню відповідно до вимог Європейського Союзу. Підтвердженням цього є прийняття у липні 2022 року за основу проекту Закону України № 2334-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» [6].

Згідно із пояснювальною запискою до проекту Закону України № 2334-IX метою його прийняття є впровадження до національної нормативно-правової бази положень Угоди про асоціацію з Європейським Союзом в частині загальних зобов'язань, цивільних заходів, процедур і механізмів захисту інтелектуальної власності. Планується, що після прийняття законопроекту зміниться порядок витребування судом даних про походження і канали розповсюдження товарів або послуг, через які можуть порушуватись права інтелектуальної власності, створиться можливість застосування разового грошового стягнення, який прийде на зміну діючим способам захисту, реформатуються принципи відшкодування шкоди, заподіяної власнику прав на об'єкти інтелектуальної власності, у тому числі й упущеної вигоди або стягнення доходу, який був отриманий таким порушником, а також зміниться порядок виплати компенсації та моральної шкоди. Окрім того, планується розробити механізм доведення до загальної інформації щодо порушення прав інтелектуальної власності та змісту прийнятих судових рішень по таких справах. На поточний момент законопроект готується на повторне друге читання.

Повномасштабне вторгнення держави-терориста спричинило прийняття у травні 2022 року Закону України № 2265-IX «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» [7]. Цим Законом вперше

у вітчизняному законодавстві було наведено сутність категорії держави-терориста, органів держави-терориста, пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, детально розкрито символіку воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україні.

Так, відповідно до вищевказаного Закону України до символіки російського вторгнення відносяться [7]:

1. Літери «Z» ТА «V» латинського алфавіту, які застосовуються як символи вторгнення у спосіб та у відповідності до ознак, визначених Законом.

2. Офіційна та неофіційна символіка збройних сил російської федерації, включно з її сухопутними військами, повітряно-космічними силами, військово-морським флотом, ракетними силами стратегічного призначення тощо.

Відтак, Законом заборонялось використовувати символіку із описаного переліку в друкованих матеріалах, для рекламних кампаній, у місцях проведення масових заходів, а також у різних засобах масової інформації (телебачення, радіо, соціальні мережі тощо), окрім використання її для тих матеріалів, метою розповсюдження яких ж протидія збройній агресії росії проти України в об'єктах авторського та суміжного права, створених після початку повномасштабної війни.

Окрім того 19 червня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора», який зареєстровано за №2310-IX. Чинності Закон набув з 7 жовтня минулого року. Основні зміни, які ним запровадились стосувались сфери теле, радіомовлення та культури, а саме встановилась вимога ведення $\frac{3}{4}$ добового обсягу передач державною мовою. У той же час, Закон вперше навів етимологію поняття національний музичний продукт, а також на законодавчому рівні закріпив норму використання до 40% пісень національною мовою під час радіомовлення. Таким чином, прийняття цього закону опосередковано торкнулось і власників прав на інтелектуальну власність у вигляді пісень, які тепер зобов'язані забезпечити необхідний процент україномовних творів [8].

Проаналізувавши всі законодавчі зміни, які торкнулись права інтелектуальної власності в умовах воєнного стану, можемо побачити, що попри складні умови життя країни, правила використання чужої інтелектуальної власності не змінились і на це все ще потрібно отримати дозволи або

ліцензії. Звичайно з цього правила існують виключення, але вони носять досить специфічний характер і на пряму воєнного стану не стосуються. Так як наприклад використання літературних і художніх творів, які є об'єктами авторського права можна використовувати у вигляді ілюстрацій у матеріалах навчального характеру або ж для цілей відтворення творів з метою висвітлення поточних подій без отримання додаткової ліцензії. Отже навіть в умовах війни власник прав на інтелектуальну власність має право вимагати оплату за надання дозвільного документу. Іншою стороною відносин між власником права на об'єкт інтелектуальної власності та особою, яка має намір його використовувати є наявність можливості обговорити умови надання такої ліцензії у сторону більш вигідних.

Окремим питанням, яке слід висвітлити на фоні війни в Україні є примусове ліцензування, яке, як правило, застосовується для винаходів, коли їх використання необхідне для забезпечення життя, здоров'я громадян або ж для цілей оборони держави. Але і в цьому випадку обов'язок отримання дозволу залишається, хоча і змінюється суб'єкт, який його надає: з власника патенту на Кабінет Міністрів України. При цьому власнику патенту в обов'язковому порядку сплачується адекватно розрахована компенсація [9].

Висновки. Підсумовуючи проведене дослідження, можемо сформулювати висновки, що попри надзвичайно складні умови життя країни, продовжується кропітка робота над підтримкою належного рівня правового захисту всіх суб'єктів, у тому числі й у сфері інтелектуальної власності. Більше того, оперативне прийняття законів, якими регулюються правочини та правовідносини у сфері інтелектуальної власності є зайвим доказом, що війна – це зовсім не привід для порушень та нехтування правами. Звичайно, не обходиться без негативних моментів. Робота над забезпеченням подальшого функціонування механізмів захисту прав інтелектуальної власності, а також їх поступове вдосконалення до рівня вимог Європейського Союзу продовжується. Державі вдалось взяти під контроль ситуацію із забезпеченням належного рівня захисту прав інтелектуальної власності на період воєнного стану, проте яким чином відбуватиметься повернення до довоєнного порядку виконання зобов'язань за об'єктами інтелектуальної власності і якими проблемними моментами цей процес супроводжуватиметься залишається питанням відкритим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодинець А. Нормативні засади правової охорони інтелектуальної власності в умовах дії воєнного стану в Україні *Теоретичні проблеми права*. 2022. № 4. С. 5–10.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
3. Охорона інтелектуальної власності в умовах Великої Війни. *Державна система правової охорони інтелектуальної власності*. 2022. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/cross-border-cooperation-congress-06102022>
4. Повідомлення про діяльність Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. *Державна система правової охорони інтелектуальної власності*. 2022. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/povidomlennya-ap-032022>
5. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 01.04.2022 р. № 2174-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності: Проект Закону України / Міністерство економіки України URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2260aec0-ac02-4ee9-a2f3-dc609c9893e8&title=ProektZakonuproVnesenniaZminDoDeiakikhZakonodavchikhAktivUkrainiSchodoPosilenniaZakhistuPravIntelektualnoiVlasnosti>
7. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну: Закон України від 22.05.2022 року № 2265-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20/ed20220522#n9>
8. Кронда О., Зосименко О. Інтелектуальна власність в Україні в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267184/263175>
9. Семеній Ю. Марки, кораблі і авторські права під час війни. *PG*. 2022. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/chomu-varto-dotrimuvatis-avtorskih-prav-pid-chas-vijni>